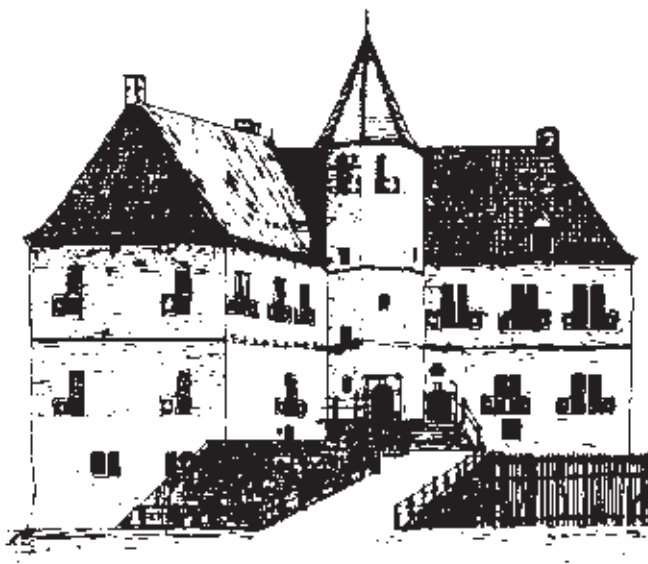


VORDENSE KRONYCK



VERENIGING 'OUD VORDEN'
te Vorden

32^e jaargang, no. 2, november 2014

VORDENSE KRONYCK

Vordense Kronyck is het verenigingsblad van de oudheidkundige vereniging Oud Vorden. Het stimuleren van de belangstelling voor en verbetering van het inzicht in de geschiedenis van de vroegere gemeente Vorden behoren tot de taken die de vereniging zich ten doel heeft gesteld. Het bevat bijdrages van leden en niet-leden die onderzoek hebben gedaan naar diverse aspecten van de lokale geschiedenis en vervolgens hun bevindingen op schrift hebben gesteld. Daarnaast streeft zij ernaar om zaken van cultuurhistorisch belang, zoals historische bouwwerken, folkloristische gebruiken en het lokale dialect van het Nedersaksisch te behouden.

De Vordense Kronyck verschijnt twee maal per jaar en het bevat zo mogelijk ook artikelen die geschreven zijn in de lokale variant van het Nedersaksisch.

Artikelen, of gedeelten daarvan, mogen worden overgenomen onder bronvermelding en met schriftelijke toestemming van de oudheidkundige vereniging Oud Vorden.

De vereniging is opgericht op 30 maart 1981.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap staat open voor een ieder die belangstelling heeft voor, of zich op enigerlei wijze verbonden voelt met Vorden en haar geschiedenis. Het lidmaatschapsgeld bedraagt € 25,- (€ 20,- voor alleenstaanden). De vereniging is ANBI-gecertificeerd.

Bestuur

Voorzitter	W. Ruiterkamp	T: 0575 – 55 54 55;	E: ruiterkamp.wim@hetnet.nl
Secretaris	mw. A. Menkveld-Wullink	Dorpsstraat 2, 7251 BB Vorden T: 0575 – 55 33 70;	E: info@oudvorden.nl
Penningmeester	G. Vlogman	T: 0575 – 55 25 42;	E: gerritvlogman@gmail.com
Leden	mw. E. Steeman J.G.M. Berentsen G. Eskes R.J. van Overbeeke H.W. Rossel G.H. Vaags	T: 0575 – 55 21 66; T: 0575 – 55 33 68; T: 0575 – 55 14 10; T: 0575 – 55 14 95; T: 0575 – 55 28 28; T: 06 – 51 38 00 97;	E: es.steeman@gmail.com E: info@janberentsen.nl E: g.eskes@kpnplanet.nl E: rjvanoverbeeke@gmail.com E: hennie@rossel.nu E: info@ghvaags.nl
Redactie Vordense Kronyck	W.F. Jansen H.J. Reindsen H.W. Rossel	T: 0575 – 52 67 98; T: 0575 – 55 21 04; T: 0575 – 55 28 28;	E: w.f.jansen@upcmail.nl E: a.reindsen@gmail.com E: hennie@rossel.nu
Ledenadministratie	J.G.M. Berentsen	T: 0575 – 55 33 68;	E: info@janberentsen.nl
Oplage	325 exemplaren		
ISSN-nummer	1383-049X		
Bankrelatie	Rabobank, rekeningnummer: NL74 RABO 0366406523, t.n.v. Vereniging Oud Vorden		
Druk	Weevers, www.weevers.nl		

oudheidkundige Vereniging
oud Vorden

te Vorden

Vordense KRONYCK

32^e jaargang, no. 2, november 2014

VAN DE VEURZITTER

Beste lezers,

De redactie van de Kronyck hef 't werk d'r weer bienao opzitten en dan wöd't tied veur de veurzitter um d'r een begunstusken bie te schrieven.

Disse uitgave van de Kronyck is wat vrogger as anders um de Kerstdrukte bie de postbezorging veur te wea'n en de vriewillige bezorgers zal 't ok wel goed uitkommen. Daorumme kan ik nog niks oaver de novemberleazing zeggen. De septemberleazing reep verschillende emoties op, van te weing oaver de geschiedenis van Deaventer, töt völle enthousiasme oaver de mooie beelden en 't verhaal der ummehen die inderdaad uutneudigden um met te gaon met de excursie.

De redactie kent op dit moment de wealde van een mooi aanbod van artikelen en soms mot ze zelfs wat veuruut schoeven. 't Is weer een dikke Kronyck e-woorden.

Dat een paar onbekende foto's töt zulke interessante familie verhalen könt leiden, löt Wim Jansen zien, an de hand van foto's die veur de Fotocommissie bestemd waarn. 't Geet um de heer Herman Obbink den bienao 60 jaor veur Poesse hef e-werkt.

Oud Vorden kreeg van de schriever een boek um te besprekken en daor heb ik in onze vakantie wat tied veur uut-etrokken. 't Boek met de titel ADEL IN OPSPRAAK van Bert Koene geet veural oaver een antal generaties Van Westerholt in de 18^e eeuw. A'j van een historisch goed onderbouwde geschiedschrijving holt dan is dit een heel mooi cadeautje veur onder de kerstboom.

Arno Overmars is een naokommeling van 't olde Vordens krudeniersgeslacht Garretsen die, op de plaatse waor Wilbert en Yvonne Grotenhuys sinds kort de Albert Hein winkel hebt, eur zaak 100 jaor hebt e-dreven, veur ze 't an Van Tongeren verkoch hebt. En de rest he'j können lezen in de vörige Kronyck waor Wim Jansen de 21 Vordens krudeniers rond 1945 hef beschreven.

Geurt Harmsen, zelf geboren an de Schoolstraote beschrijf wie d'r in zien jeudjaoren an 't Hoge, de Smidsstraote en de Schoolstraote hebt e-woond. Hier en daor ontbrekt wat namen van kinder. Moch d'r iemand een aanvulling hebben, laot 't dan maor wetten an de redactie, of per e-mail info@oudvorden.nl, dan zette wielle 't op de Oud Vorden website. Onze plaatsgenoot de heer C.J. Klok gif een levensbeschrijving van een andere dorpsgenoot, kunstenaar Jacques Benoit, pseudoniem veur Jacobus Joseph Maria Bayer, den vanaf 1973 töt an zien dood in 1991 an de Christinalaan hef e-woond.

Töt slot is d'r van onze 'huus-historicus' Jan Harenberg een interessant artikel oaver 't landhuus Kamphuzen, zien bewoners en bouwgeschiedenis.

Wieter is d'r een kort verslag van de middagexcursie met de leden naor Deaventer.

De verschillende commissies van Oud Vorden bunt bizunder actief. Wi'j hebt in november ons jaorlekse aoverleg um te zien waor wi'j mekare könt helpen en ok van mekare könt leren. De veurzitters van de commissies geeft een kort verslag oaver waor ze met bezig bunt. De Gevelstenen-commissie hef 't werk bienao af-erond, Van eur dan ok gin verslag maor wel wil ik de veurzitter Gerrit Emsbroek en de leden Gerrie Rossel, Han Bruggert, Jan van der Laan en Johan Norde vanaf disse plaatse hartelijk bedanken veur eur werk.

Töt slot nog een leuk verhaaltje oaver een *luu(d)busken*, van Hennie Reindsen en een kort verslag van de stadswandeling in Deaventer.

Namens 't bestuur wens ik oelle goeie kerstdagen en veur 't nije jaor völle heil en zegen. Wi'j hopt mekare te treffen bi'j de nijejaorsvesite op 8 januari 2015.

Goed gaon,

Wim Ruiterkamp

BOEKBESPREKING

ADEL IN OPSpraak, van Bert Koene

Het boek heeft als ondertitel: De Westerholts van Hackfort in de achttiende eeuw. Historicus Bert Koene heeft op basis van gedetailleerd archiefonderzoek een zeer lezenswaardig boek geschreven over twee generaties Van Westerholts die woonachtig geweest zijn op kasteel Hackfort.

Het begint met Johan Frederik van Westerholt (geb. 1697), die in 1721 boven zijn stand trouwt met de Pruisische Sophia Charlotte van Wartensleben (geb. 1702). Het zou een vechthuwelijk worden dat uitliep op een scheiding.

Zijn oudste zoon, Carel Willem Alexander (Willem, geb. 1724), had een psychische stoornis en werd het grootste deel van zijn leven achter slot en grendel gehouden. De tweede zoon, Frederik Borchard Lodewijk (Frederik, geb. 1726), zocht ruzie en schandalen. Frederiks veel jongere echtgenote Anna Maria Dorothea (Dorothee) van Lintelo ging na zijn dood een langdurige relatie aan met Jan Jimmink, die van boerenafkomst was en aan wie zij minstens twee kinderen schonk.

In Vordense Kronyck van december 2006 is het boek HET GEHEIM VAN HACKFORT, van Pieter Dekker, besproken waarin specifiek over deze omstandigheden bericht wordt. Opvallend is dat hierin nadrukkelijk van drie kinderen sprake is. Bert Koene toont aan dat het oudste kind weliswaar buitenechtelijk is verwekt, maar zeer waarschijnlijk bij Jenneke Wiemelink, met wie Jan ongeveer drie jaar later zal trouwen in Bredevoort, het ballingsoord van Dorothee. De andere twee kinderen van Jan en Dorothee groeien op in het gezin van Jan en Jenneke.

Deze dubieuze Van Westerholts hadden het geluk dat Alexandrine Charlotte (Alexandrine geb. 1723), een zuster van Willem en Frederik, getrouwd was met Jacob Adolf baron van Heeckeren, wonende op Huis Enghuizen, een bekwame bestuurder, die de familie voor een blijvende reputatieschade wist te behoeden.

Alhoewel het boek met name deze twee generaties uitvoerig beschrijft, wordt de verdere genealogie nog kort aangeduid. Alexander Jan Augustus van Westerholt, de jongste zoon van Frederik en Dorothee, bracht het in de marine tot kapitein-luitenant en werd in de Franse tijd burgemeester van Den Helder. Deze had een zoon, Adriaan Jan Alexander. De oudste zoon van Adriaan, Borchard Frederik Willem, was de vader van de laatste naamdraagster, de in 1981 overleden Johanna Alexandrina Frédérique Carolina van Westerholt (freule Sannie).

Zoals ook uit deze samenvatting blijkt, is het boek zeer uitgebreid gedocumenteerd, waarvoor de huisarchieven van Hackfort, maar nog meer van Enghuizen onderzocht zijn. Het resultaat is een bijzonder interessant boekwerk voor lezers die belangstelling hebben voor gedetailleerde familiebeschrijvingen. Dat het hierbij gaat over een adellijk geslacht dat op een van de Vordense kastelen heeft gewoond, maakt het lezen nog aantrekkelijker. Het boek is via elke boekhandel leverbaar (o.a. Bruna) en kan ook direct besteld worden bij uitgeverij Verloren en wel via de website www.verloren.nl. De prijs bedraagt € 18.-

Wim Ruiterkamp

EEN WERKZAAM LEVEN,

verhaal over een dorpsgenoot die 60 jaren bij dezelfde werkgever bleef

WIM JANSEN

Onze huidige 21^e eeuw kenmerkt zich in de ogen van veel ouderen in de snelheid waarmee de techniek zichzelf inhaalt en vernieuwt. Een nieuwe vinding is na enkele jaren al weer achterhaald en ouderwets. Meestal, op het moment dat de ouderen in de samenleving er net een beetje aan gewend zijn geraakt, moeten ze tot hun verdriet en soms afgrijzen al weer omschakelen naar iets totaal anders.

Ook de arbeidsomstandigheden zijn totaal veranderd. In mijn jeugd leerde je na de lagere school een vak en daar kon je voor de rest van je leven mee vooruit. Hier en daar met wat bijscholing kon je de pensioengerechtigde leeftijd makkelijk halen.

Wat te denken van een baantje bij de overheid of semi-overheid? Dan was je kostje voor de rest van je leven gekocht, als je tenminste geen al te rare bokkensprongen maakte.

Ook dat is totaal veranderd. Het is tegenwoordig normaal dat je minimaal elke drie jaar van baan verandert. *Job hopping* noemt men dat met een mooi en modieus woord. Twintig jaar bij dezelfde baas blijven? Ha, ha, dat kan tegenwoordig helemaal niet meer. Die bestaan dan al lang niet meer: maar zijn inmiddels opgeslokt bij één of andere fusie! Dat was in de tijd waarin dit verhaal speelt wel anders. Wat heet, totaal anders!

De hoofdrolspeler in dit verhaal is Hermanus Obbink, roepnaam Herman, geboren in Zelhem, op 19 april 1861, zoon van Jan Obbink en Theodora Hoftijzer. Herman was de oudste uit een gezin met acht kinderen en zijn ouders verhuisden al snel na zijn geboorte van Zelhem naar Hengelo (Gld). In 1878 trad hij daar als 17-jarige als leerling-spekslager in dienst bij de familie Poesse, die hij twee generaties zou dienen.

Het bedrijf Poesse breidde in 1879 haar activiteiten uit met een kunstboterfabriek die echter in 1886 failliet ging.

Herman Obbink had zijn werkzaamheden als spekslager gewoon voortgezet, maar had ondertussen een dusdanige vertrouwenspositie binnen het bedrijf Poesse verworven dat hem de volledige verantwoordelijkheid werd toegewezen om er zorg voor te dragen dat alle goederen uit het faillissement zonder mankeren in Arnhem werden afgeleverd.

In november 1886 vestigde de firma Poesse-Bosch, genoemd naar de beide echtelieden, Gerhardus Johannes Poesse en Berendina Bosch, zich in een nieuw onderkomen in Vorden, dichtbij het in 1878 geopende spoorwegstation. Ondertussen had het bedrijf al acht medewerkers in dienst.

Herman Obbink was inmiddels in Hengelo (Gld) op 24 december 1886 getrouwd met Dina Lenselink. Het echtpaar kreeg daar op 4 februari 1887 hun eerste kind, dat echter nog op dezelfde dag is overleden.

Op 28 februari 1887 verhuisde het echtpaar naar Vorden. Dina Lenselink is op 12 juni 1894 in Vorden op 32 jarige leeftijd overleden

Herman is voor de tweede keer getrouwd in Vorden op 22 oktober 1894 met Grietje Lenselink, een oudere zuster van zijn eerste vrouw.

Hun eerste dochter Dina werd op 30 juni 1895 in Vorden geboren.

Ze woonden eerst op het adres A42 (nu Kerkstraat 3) en verhuisden later naar A63 (nu Zutphenseweg 31).

Op 21 maart 1898 verhuisden ze naar het boerderijtje 't Veldhuis, gelegen in De Veldwijk,

in het Brameler rot en met het huisnummer C105; tegenwoordig het adres Almenseweg 46. Daar is het gezin tot hun overlijden blijven wonen.

Op hun nieuwe adres werden nog twee kinderen geboren:

Herman junior, geb. 28 februari 1899; Grietje, geb. 18 december 1904.

Ook Herman's tweede vrouw Grietje is niet oud geworden. Ze overleed in Vorden op 15 april 1911, op 50-jarige leeftijd.

Herman is voor de derde keer getrouwd in Vorden op 25 augustus 1911, met Hendrika Willemina Decanije, dochter van Hermanus Decanije en Johanna Hendrika Zweverink.

Dit verhaal was vermoedelijk nooit geschreven als er niet wat bijzonders gebeurd was. Velen zullen zeggen: *Hoe bedoel je, bijzonders, in één mensenleven een overleden kind en twee overleden vrouwen, is dat al niet bijzonder genoeg?*

Nou nee, dat is wel heel erg verdrietig, maar een eeuw geleden was dat eigenlijk niet zo bijzonder. Ik heb veel genealogisch onderzoek gedaan en in die dagen was dat schering en inslag. Veel vrouwen overleden tijdens of vlak na een bevalling, waarna de man alleen, met vaak al enkele kleine kinderen, achterbleef. Binnen het jaar werd er dan meestal al weer opnieuw getrouwd en dan ook vaak met een vrouw die ook al weduwe was en soms ook met kinderen. Dat was de harde realiteit in die dagen.

Nee, het bijzondere waarop ik hier doel is een enveloppe met daarin een negental foto's, met alleen de vermelding: Portretten (opnamen Obbink bij Den Bramel).

Omdat ik deel uitmaak van de fotocommissie van de vereniging Oud Vorden, kreeg ik deze enveloppe met foto's, samen met vele ansichtkaarten digitaal aangeboden door dhr. Arnoud Viersen, een lid van onze vereniging die foto's en ansichtkaarten verzamelt, zodat ik deze zou kunnen vergelijken met onze al bestaande verzameling en bij gebleken geschiktheid eventueel zou kunnen publiceren op onze website.

Tot zo ver allemaal nog niet zo bijzonder zult u zeggen en dat is ook zo. Dat bijzondere kwam voor mij bij zijn terloopse opmerking dat deze foto's gemaakt waren door jhr.

Van Haeften. Toen gingen mijn voelhorens uit staan, want jhr. Van Haeften was vermoedelijk de eerste Vordenaar die begin 20^e eeuw foto's maakte. Veel foto's van Vorden uit die tijd zijn door hem gemaakt. Oud Vorden heeft er al meerdere gepubliceerd.

Het volgende bijzondere vond ik dat er nergens bij stond wat er op deze foto's getoond werd: geen jaartallen, geen bruidsparen, geen slingers of guirlandes, alleen: 'opnamen Obbink bij Den Bramel'.

In die tijd werden er echt niet elke dag foto's gemaakt van 'gewone mensen'. Dan moest er toch wat bijzonders gebeurd



Het echtpaar Obbink-Decanije

zijn, zou je zeggen, maar wat? Als lid van de fotocommissie wil je natuurlijk graag vermelden wat er op de foto's te zien is. Al is het nog zo summier, er moet wel wat bij staan.

De heer Viersen kwam, min of meer bij toeval, bovenstaande gegevens tegen over ene Hermanus Obbink en ook vond hij de opmerking dat die had gewerkt bij de vleeswarenfabriek van Poesse.

Dat was al een kleine aanvulling op de mij op dat moment bekende gegevens, maar ik wilde eigenlijk nog wel wat meer weten. Die wens bleef onbewust in mijn hoofd doorsudderen en elke keer als ik mijn laptop computer opende om voor Oud Vorden aan de mij verstrekte foto's of ansichtkaarten te werken, werd mijn aandacht weer getrokken door de foto's van Obbink. Ik bekeek ze keer op keer aandachtig, tot mij plotseling opviel dat de oudste van het viertal iets op de revers van zijn boerenjasje droeg. Het leek wel op een lintje dat je krijgt als je geridderd wordt. Vreemd, maar mijn gevoel zei mij dat daar wel eens de sleutel tot het nemen van die foto's zou kunnen liggen.

Ik ging maar eens 'Googelen' en vragen hoe dat in die dagen ging wanneer mensen geridderd werden, maar er kwam geen enkele beweging in mijn onderzoek.

Opeens kreeg ik een helder idee: ik vraag het aan ons verenigingslid, mevrouw Riek Poesse. Haar telefoon-nummer had ik snel gevonden en ik heb haar gevraagd of ze een paar foto's van mij wilde bekijken waarop misschien iemand stond die zij kende. Ik was dezelfde middag nog welkom en bij het zien van de eerste foto was het meteen 'Bingo'. *Dat is Herman Obbink! Hij heeft zijn hele leven bij ons gewerkt, zowel in de fabriek, als bij ons thuis. Ik kende hem heel goed. Hij deed bij ons thuis ook de tuin en heeft ons kinderen veel geleerd over de natuur. Hij was zoveel meer als een personeelslid. Hij was, nou ja, hij was Herman. Dat is altijd zo geweest, zelfs in Hengelo, al werd er verteld: Herman mocht nooit eerder naar huis of hij had, nadat het werk klaar was, voor iedereen roggebrood met spek gesneden, want mijn grootmoeder kon met het mes niet door dat*



Het echtpaar Maalderink-Obbink

dikke roggebrood komen en iedereen kreeg eerst eten en ging daarna naar huis. Herman was er altijd, voor alles.

Op mijn vraag over dat lintje antwoordde mevrouw Poesse: *Ja dat weet ik nog. Herman was 50 jaar bij het bedrijf en mijn vader had het Nutsgebouw afgehuurd en er kwamen drie heren van de vereniging Handel en Nijverheid met een auto uit Zutphen en Herman kreeg van hen een diploma uitgereikt. Dat was in 1928, ik was er bij, ik was twee jaar en ik heb nog een kinderliedje voor hem gezongen op het toneel. Dat vond hij een hele eer, heeft hij me later vaak gezegd. Van de zaak kreeg hij*

een zakhorloge met ketting en het werd een gezellig feest.

Bij nader onderzoek in oude kranten uit die tijd ontdekte de heer Viersen verder nog dat Herman Obbink tevens op 15 september een Koninklijke onderscheiding had ontvangen en wel de eremedaille in zilver verbonden aan de orde van Oranje Nassau. Vandaar dat lintje op zijn revers.

Op mijn vraag of Herman daarna van zijn welverdiende rust was gaan genieten, antwoordde ze: *Welnee, hij is daarna gewoon door blijven werken, tot 1938, toen hij er 60 jaar op had zitten en het welletjes vond.*

Ik vind dit een bijzonder verhaal en wilde het u niet onthouden. Misschien was het in die tijd wel heel gewoon dat je zo lang als je kon doorwerkte, want pensioenen waren er toen niet. Maar doorwerken tot op je 76^{ste} jaar, dat is toch bijna niet voor te stellen? Het moet in ieder geval wel een oersterke man geweest zijn.

Lang heeft Herman Obbink trouwens niet meer van zijn welverdiende rust kunnen genieten, want twee jaar later, op 17 april 1940 is hij op 78-jarige leeftijd in Vorden overleden.

De vrouw naast hem op de foto is Hendrika Willemina Decanije.

De beide andere personen zijn

hun jongste dochter Grietje en haar man Gerrit Jan Maalderink. Deze twee zijn in 1926 getrouwd en bij haar ouders op 't Veldhuis in getrokken.

De foto's zijn gemaakt in 1928, en zeer waarschijnlijk enkele dagen na het feest op 15 september.



Herman Obbink op de 'storkaore'



Gerrit Jan Maalderink met de biggen

DE FAMILIE GARRETSEN: 100 JAAR KRUIDENIER AAN DE DORPSSTRAAT IN VORDEN

ARNO OVERMARS¹

Het verhaal van de familie Garretsen in Vorden begint in de jaren 30 van de 19^{de} eeuw wanneer op 18 mei 1832 de dan 44-jarige Margarita Johanna Garmel, winkelierster te Vorden, in publieke veiling voor 3.500,- gulden een huis met grond in het dorp Vorden koopt (“*enerzijds langs het huis en hof van Garrit Jan Enzerink, anderzijds langs de gemaakte scheidslijn, zo met paaltjes is afgebaakt*”), alsmede een schuur met het overige gedeelte van de hof (“*enerzijds langs het voorgeschreven eerste perceel en anderzijds langs het huis en de hof van de heer Wolters*”). Hendrika Garretsen, op dat moment 39 jaar oud, verzorgde de huishouding bij deze Margarita Johanna Garmel. Hoewel in 1832 Hendrika Garretsen niet als (mede-)eigenaar van het pand wordt genoemd, blijkt uit nagelaten documenten dat ze dat later wel geworden is.

Hendrika Garretsen was een dochter van meestersmid en hoefsmid Garret Jan Garretsen en Elsken van Londen en werd geboren in Bronkhorst. Al omstreeks 1650 liet de familie Garretsen daar van zich horen: de familie kon lezen, schrijven en rekenen en behoorde tot de notabelen van de stad. De verschillende generaties van de familie Garretsen woonden in Bronkhorst ruim 150 jaar in een boerenbehuizing aan de Onderstraat, met ca. 4 hectare grond. Daarnaast bezat de familie weilanden (den Oort, Santhmate, Binkenberg en Meggelsmaat) en bouwland (de Veentjes en het Kempken). Huis en erf aan de Onderstraat in Bronkhorst werden rond 1917 verkocht aan timmerman Harmsen.

Margarita Johanna Garmel en Hendrika Garretsen werken hard als winkelierster en breiden hun bezit in Vorden langzaam uit. Ze kopen, daarbij bijgestaan door Gerrit Voskamp uit Hengelo, in 1843 in publieke veiling een stuk weidegrond. Een nicht (tantezegger) van Margarita Johanna Garmel was Janna Voskamp Garmel, getrouwd met Jan Hendrik Garretsen, de broer van Hendrika. Daarom wordt in de familie gesproken van Griete-meuje: ‘meuje’ is ‘tante’.

Griete-meuje ging regelmatig (wekelijks) met de eieren die de boeren brachten, naar de Waag in Zutphen. Trein, auto en bus waren onbekend. De weg van Vorden naar Zutphen was een zandweg die door een bosrijk gebied liep en er was weinig verkeer in die dagen. Griete-meuje zat dan naast de knecht en had dan een hengselmandje, waarover een geruite doek geknoopt, bij zich, dat ze steeds angstvallig vasthield; en dat bevreesde de knecht uiteraard. Eens vroeg Griete-meuje aan de knecht: ‘Ben jij bang voor rovers?’ In die tijd was dat niet ondenkbaar. De knecht antwoordde: ‘Nou, als het er één is...’ Waarop het antwoord van Griete-meuje was: ‘Dan doen er ons twee niets’. Zij nam er dus ook één voor haar rekening. Het duurde lang voordat de knecht te weten kwam wat er in dat hengselmandje zat. Op een dag dat zij beiden weer eens naar de Waag in Zutphen gingen moest Griete-meuje een plas. De wagen stopte en Griete-meuje verdween in ’t struikgewas. Dat was de kans voor de knecht om te ontdekken wat er toch wel in dat mandje zou zitten. Het bleek een revolver te zijn.

In juli 1857 verkopen Margrita Johanna Garmel en Hendrika Garretsen, ze werken beiden dan al niet meer, hun gezamenlijk bezit: het huis en de tuin aan de Dorpsstraat, een zitplaats (nr. 10, zesde bank letter B) in de kerk en heidegrond, aan Jan Hendrik Garretsen en zijn echtgenote Janna Voskamp Garmel. Jan Hendrik Garretsen, winkelier, en Janna Voskamp Garmel betalen 2.500,- gulden en accepteren de voorwaarde dat Margaretha Johanna Garmel en Hendrika Garretsen de rest van hun leven zonder vergoeding het recht van gebruik en bewoning behouden van het oostelijk gedeelte van het huis en de tuin. Lang blijkt dat niet te zijn: Margarita Johanna Garmel overleed in december 1860 op 72-jarige leeftijd. Ze werd op 14 december 1860 op het oude gedeelte van de Algemene Begraafplaats in Vorden begraven. In de jaren 20 van de vorige eeuw was het grafkeldertje, nr. B 367, te herkennen aan een heuveltje met een rooster ervoor. Nu, na jaren, is er alleen nog een kleine verhoging zichtbaar. Hendrika Garretsen heeft na het overlijden van Margarita Johanna Garmel geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om in het oostelijk gedeelte van het huis in Vorden te blijven wonen. Ze keerde terug naar haar familie in Bronkhorst en overleed daar op 8 april 1876, 83 jaar oud.

Jan Hendrik Garretsen uit Vorden ging op een dag, keurig uitgedost, met hoed en wandelstok naar Bronkhorst en ontmoette daar zijn broer Evert Jan Garretsen. Evert Jan: "Zo Jan Hendrik, heb jij een hoed op?" Jan Hendrik: "Ja, dat kan ik zo doen." Bij een volgende ontmoeting rookte Evert Jan Garretsen een sigaar. Jan Hendrik: "Wat zie ik? Rook jij een sigaar?" Waarop Evert Jan antwoordt: "Ik rook niet van het jouwe, maar van het mijne." Humor tussen beide broers? Of na-ijver?

Jan Hendrik Garretsen en Janna Voskamp Garmel hadden twee kinderen: Elsken, gehuwd met Johan Lucas Oudenampsen en Garrit Jan, gehuwd met zijn nicht Hendrika Maria Garretsen. Bij testament van 11 juni 1870 legateren Jan Hendrik Garretsen, winkelier, wonende te Vorden, en zijn vrouw Janna Voskamp Garmel het levenslang vruchtgebruik van hun gehele nalatenschap aan elkaar. Voorts legateren ze aan hun zoon Garrit Jan de aan hem toebehorende onverdeelde helft van de onroerende goederen die zij bezitten: onder andere een winkel, huis en erf met tuin en bouwland, dennenbos, heide en dennen, staande en gelegen aan de straatweg van Zutphen naar Winterswijk in Vorden, gezamenlijk groot 1 hectare, 80 are en 27 centiare. Dit alles onder voorwaarde dat Garrit Jan een som van 8.500,- gulden in de nalatenschap inbrengt, zijnde de waarde waarop de helft van de genoemde goederen wordt geschat. Ook bezat Jan Hendrik twee zitplaatsen in de Hervormde Kerk van Vorden (nummer 13 en 14, derde bank in vak E), die hij in 1859 voor 65 gulden had gekocht. Op 4 mei 1895 vindt de scheiding en verdeling plaats van de nalatenschap van het echtpaar Garretsen-Voskamp Garmel. Jan Hendrik was overleden te Vorden op 30 april 1879 en Janna Voskamp Garmel overleed op 20 november 1894 in Vorden. Beiden werden begraven op de Algemene Begraafplaats aldaar, in het graf met nummer B7 op het oude gedeelte. Dat graf was op 6 maart 1837 door Griete-meuje gekocht en door vererving in bezit gekomen van de familie Garretsen. De derde Garretsen als eigenaar van de kruidenierswinkel, Garrit Jan, hoefde vanwege

1 In deze bijdrage is geprobeerd kort iets te vertellen over de familie Garretsen die in de periode van ca. 1830 tot ca. 1930 in Vorden aan de Dorpsstraat een kruidenierszaak runde. Feiten en fictie lopen mogelijk door elkaar omdat het verhaal voor een belangrijk deel is gebaseerd op aantekeningen van Gerda Johanna Garretsen (1913-2008), mijn grootmoeder, alsmede op door haar nagelaten documenten.



de aanwezige ruime geldelijke middelen niet te werken en dat deed hij dan ook sporadisch. Hij bemoeide zich liever met zijn huizen en landerijen, alsook zijn boomgaard aan het Lange Pad in Vorden (nu bebouwd en Insulindelaan genoemd). Ook was hij actief in het verenigingsleven (Sociëteit) en sinds 1878 Commissaris bij de Nutsspaarbank. In 1913 werd hij penningmeester, welke functie hij ruim 15 jaar bekleedde. Eind jaren 20 werd hij benoemd tot erelid van het Nutsdepartement.

Het interieur van de winkel is in de loop der jaren enkele malen aangepast aan de eisen van de tijd. Doch de buitengevel werd niet veranderd; daar men in die tijd vreesde dat door renovatie de klanten zouden wegblijven. Geen nieuwigheden, het moest blijven zoals het



Garrit Jan Garretsen voor zijn winkel, 1895.



Dorpsstraat Vorden, begin 20ste eeuw. Midden links de winkel van Garretsen

altijd geweest was. Vorden was een klein dorp en de klandizie van de boerenbevolking was erg groot, dus belangrijk.

Garrit Jan en Hendrika Maria Garretsen hadden vijf kinderen: vier dochters en een zoon, Evert Jan. Evert Jan wilde graag dierenarts worden, maar mocht dat niet van zijn ouders. Dierenartsen hadden een slechte naam, omdat er in Vorden en Hengelo dierenartsen waren die dronkaards waren en de vrouwen niet met rust konden laten. Hij kreeg extra lessen Nederlands, Duits, Frans, Boekhouden en Rekenen en verbleef daarna enige jaren in Enschede bij de bevriende familie Saks, ook grutter en kruidenier, om het zakenleven te leren kennen. Omstreeks 1900 werd de kruidenier in Vorden overgenomen door Evert Jan Garretsen die daarmee de vierde Garretsen op rij (en tevens laatste zoals later zou blijken) in de zaak werd. Uit een overeenkomst van huur en verhuur van 30 november 1904 blijkt dat Evert Jan, winkelier wonende te Vorden, verklaart te hebben verhuurd aan de echtelieden Garrit Jan Garretsen, koopman te Vorden, en Hendrika Maria Garretsen (zijn ouders), voor de tijd van 15 jaar, ingaande 1 januari 1905 en eindigende 1 januari 1920 voor de som van 40 gulden per jaar: het oostelijk gedeelte van het huis met schuur, staande aan de Straatweg te Vorden. Zijn moeder Hendrika Maria overleed te Vorden in 1920. Garrit Jan overleed te Vorden in 1932. Ze werden begraven op de Algemene Begraafplaats in Vorden (graf B7 op het oude gedeelte).

Evert Jan Garretsen en Wilhelmina Johanna Gezina Praastink (afkomstig uit Zelhem) kregen drie dochters. Mijn grootmoeder was de jongste. In 1918 vierde het echtpaar hun 12 ½-jarig huwelijksjubileum in Hotel Buitenzorg, halverwege Vorden en Zutphen. De voltallige families Garretsen en Praastink kwamen bijeen in de woning aan de Dorpsstraat in Vorden. Voor het vervoer van de familie werd een extra personenwagon gehuurd bij de Geldersche Tramweg Maatschappij. De tram met deze speciale wagon stopte voor het huis in Vorden en bracht het gezelschap naar Buitenzorg.

In Bronkhorst woonden twee zusters (Elsken en Jantje) en een broer (Gerhard) van Hendrika Maria Garretsen (moeder van Evert Jan), allen ongehuwd. Toen Elsken stierf in 1917, verhuisden Jantje en Gerhard naar Vorden om bij hun zus Christina te gaan wonen, die gehuwd was met molenaar Herman Oudenampsen. Gerhard Garretsen, bijgenaamd 'Maore, de stotteraar', overleed in 1922 (79 jaar oud). Na het overlijden van Christina Oudenampsen-Garretsen in 1923, vroeg en kreeg Jantje Garretsen, die niet meer voor zichzelf kon zorgen, inwoning bij haar neef Evert Jan Garretsen. Jantje Garretsen overleed in 1924 (84 jaar oud).

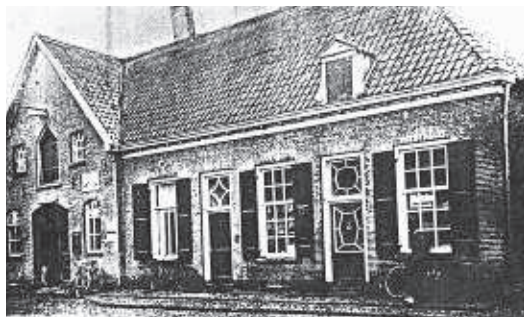
Er moest hard worden gewerkt en dat deed Evert Jan Garretsen dan ook, samen met zijn echtgenote, een winkelbediende, pakhuisknecht en loopjongen. Er werd grondig verbouwd; het interieur werd vernieuwd; het werd een supermarkt, al hoewel men dat woord toen nog niet kende. Ook kwam er een nieuw pakhuis (magazijn). Verkocht werden, behalve kruidenierswaren en koloniale waren, ook drogisterijartikelen, aardewerk en porselein/serviesgoed, tabak, sigaren en sigaretten. In 1910 kreeg de familie telefoonaansluiting, met telefoonnummer 3; de derde aansluiting in het dorp. Achter de woning en winkel liep het erf door tot bijna aan de beek. Hier bevonden zich de stenen schuren voor de paardenstal en de koffiebranderij en de loodsen voor kunstmeststoffen, o.a. kalizout

en slakkenmeel. Ook waren hier het kippenhok en gazon, bloementuin, moestuin en weiland. Het pakhuis was voor granen en meel, klompenzolder en eierhandel. Twee van de dochters van het echtpaar Garretsen-Praastink vertrokken na hun huwelijk naar toenmalig Nederlands-Indië en de derde dochter voelde niets voor de kruidenierszaak en was in die tijd op kantoor werkzaam. Evert Jan Garretsen dacht eerst aan verbouwen en een zetbaas aanstellen; doch dit lukte hem helaas niet. Om die reden werd de zaak in 1934, na 100 jaar in bezit te zijn geweest van de familie Garretsen, bij gebrek aan een opvolger door Evert Jan verkocht aan Egbert Johannes van Tongeren (1895-1993).

Evert Jan verhuisde met zijn gezin naar het in 1932 voor 7.500,- gulden gekochte huis aan de Zutphenseweg 184 (later 85, nu 62). De woning kreeg de naam 'Den Droef', naar café 'Druif' dat eind 19^e eeuw in Drempt gevestigd was. Evert Jan moet een bijzondere band met het café (of de eigenaar ervan?) hebben gehad, want in de gang werd boven de deur een druiventros geschilderd en zijn vrouw kreeg een ring met een steen waarin ook het monogram van een druiventros stond. Evert Jan dronk graag af en toe een 'kalkoentje', een flesje (halve liter) rode wijn. En net als zijn vader was ook Evert Jan penningmeester van de Nutsspaarbank in Vorden, welke functie hij per 1 januari 1955 neerlegde. Hij stak veel tijd in het beheer en verpachten van de 15 hectare weiland ('spekweiden') die de familie bezat in Bronkhorst, Vorden en Vierakker. Wilhelmina Johanna Gesina Garretsen-Praastink overleed op 3 september 1954 in Vorden. Eind jaren 50 verhuisde Evert Jan naar Rusthuis Gelre in Laag-Keppel, waar hij op 31 maart 1960 overleed. Ze werden beiden begraven in het familiegraf Garretsen op de Algemene Begraafplaats in Vorden. Anno 2014 verkeert dat graf nog in goede staat.

In de vorige editie van de Vordense Kronyck heeft u in de uitgebreide bijdrage van Wim Jansen over de kruidenierszaken in en rondom Vorden kunnen lezen dat het echtpaar Van Tongeren de zaak in 1949 verkocht aan het echtpaar Kistemaker. Op hun beurt verkocht Kistemaker het pand en de kruidenierszaak in 1979 weer aan Veendendaal Beheer. Het oude winkelpand en de woning uit 1726 werden toen afgebroken, evenals het pakhuis en de schuren. Op zolder, van achter de dikke balken, kwamen daarbij onder andere een oude monster-koffiebrander (te gebruiken op fornuis of kachel), een weegschaal met inscriptie 1772, oude maten en gewichten alsmede oude deurbellen tevoorschijn. In het nieuwe pand vestigde zich Veendendaal Supermarkt (VS-markt). Later werd dat Vezo-markt, Super, Super de Boer Grotenhuys en thans C1000 Grotenhuys. Helaas is de

familie Garretsen verdwenen in Vorden, maar gelukkig is de kruidenier (supermarkt) gebleven!



*Woonhuis en winkel. Het pakhuis/
magazijn links is van 1902, de
woning van 1726.*

HET LEVEN IN DE JAREN 1935 TOT 1950 AAN 'T HOGE, SMIDSSTRAAT EN SCHOOLSTRAAT TE VORDEN

GEURT HARMSSEN

't Hoge gezien vanaf de Raadhuisstraat

Rechts woonde het echtpaar Hassink. Ze hadden een gehandicapte zoon en een dochter (Gerrie). Hassink had een winkel in rookartikelen en een boekhandel met bibliotheek. Daar kon je ook boeken huren. Verder werden er kantoorartikelen verkocht.

Daarnaast handelde Hassink in brandstoffen.

Dochter Gerrie heeft later de zaak voortgezet met haar man Derk Klein Hekkelder.

Naast Hassink woonde de familie Aalderink. Aalderink werkte bij de Gemeente in de buitendienst. Ze hadden een zoon, Henny, die in militaire dienst was voor zijn nummer, in Indië. Hij is met de handschoen getrouwd.

En dochter Gerda, getrouwd met Gerrit Bijenhof (postbode), ging later aan de andere kant wonen.

Het volgende pand was het Verenigingsgebouw Irene; dit werd gebruikt door de Hervormde - en Gereformeerde Gemeentes.

Links naast Irene was de conciërgewoning, waar de familie Miegelbrink woonde. Hij was getrouwd met weduwe Jans Bosman, eerder gehuwd met Frits Korten. Hij is al jong gestorven. Frits Korten was schilder. Later heeft Boerstool de zaak overgenomen.

Jan Miegelbrink was enigszins gehandicapt aan zijn voeten. Hij werkte voor de firma Haverkamp, van de borstelfabriek en was eerst in de kost bij mevrouw Korten. Later zijn ze samen getrouwd.

In het voorhuis woonde de familie Everhard. Chris was timmerman. Ze hadden twee dochters.

Na Everhard heeft de weduwe Boerstool er gewoond en aan de achterkant Theo (Theet) Houtman. Hij was dansleraar.

Naast de conciërgewoning stond een heel oud pand. Daar woonde de familie Gosselink. Anthony Gosselink (schoenmaker, ter plaatse) kocht het pand, toen het al 100 jaar oud was. Hij is getrouwd op 50-jarige leeftijd, met Reintje Korten (zijn buurmeisje). Zij was coupeuse bij een Jodenfamilie. Zij kregen twee dochters: Dina en Jo.

Dina is in 1933 getrouwd met Jan Oonk (die woonde in Uitgeest). Zij zijn eerst in Uitgeest gaan wonen. In 1934 zijn ze teruggekomen en in de rechter zijvleugel gaan wonen. Eerst had de familie Zieverink die kant gehuurd.

Voordat de oorlog in 1940 uitbrak huurde de familie Velhorst de rechter kant.

Later kwam de familie Dijkman (Evert) daar wonen. Ze hadden vier kinderen: Annie, Henk, Arie en Gerrie.

Ondertussen woonden Jan en Dina Oonk dus aan de andere kant en eind 1935 werd hun dochter (Riek) geboren. Jan was inmiddels een meelhandel begonnen. Dina ging hier

en daar moeder en kind verzorgen na een bevalling en hielp mensen in de huishouding en met koken. Tijdens de oorlog is Jan als besteller bij de PTT gaan werken. Daardoor moest de meelhandel beëindigd worden, want je mocht geen bedrijf voeren. De PTT was een staatsbedrijf.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog zat Jan nog in de Ondergrondse en ging Dina met gewijzigde identiteitsbewijzen en distributiebonnen op stap (soms tussen de schoenzolen). In 1946 kregen ze nog een zoon, Henk. Omstreeks 1947 zijn ze verhuisd naar de Hengeloseweg. Dat is nu Nieuwstad.

Daarna heeft er nog een familie Wolferink gewoond, want het pand was gevorderd door de Gemeente. Zo ging dat vroeger. Jo is getrouwd met Hendrik Smeenk en vertrokken naar Wichmond.

Later is het pand en de grond er omheen verkocht aan de familie Emsbroek (Gems), neven van Gosselink.

De grond ernaast was landbouwgrond. De heer Nieuwenhuis huurde het van de familie Mellink. Later zijn er huurwoningen gekomen.

Dan kwam een eindje verder het pand van de familie Schut. De linkerkant werd verhuurd aan Tonny de Jong, die een kapperszaak had.

Ook heeft daar nog een poosje Gerrit Hogendoorn met z'n gezinnetje bij ingewoond.

Daarnaast was het pand van bakkerij Scholten, met de winkel. Hier haalden we brood en snoep. We kochten voor een cent salmiak-drop. Ook kon je er een zak koekkrumels krijgen; heerlijk! Ze bakten ook tafelkoekjes. Die waren ook erg lekker.

En verder bakten ze ook de originele Vordense 'zwanenhalzen'. Dit gebeurde volgens een geheim recept.



't Hoge, het pand met winkeltje van loodgieter Oelen, op de hoek van de Smidsstraat.

De bakkerij werd gerund door de broers Johan en Willem. De vrouwen van de broers zorgden voor de winkel. Hun kinderen zaten in de oorlog in het verzet en deden koeriersdiensten.

De rechter zijvleugel werd verhuurd aan Kamphuis (politieagent), getrouwd met Henne Bloemkolk. Later heeft Kok, de politieagent, er ook nog gewoond.

Naast dit pand woonde op de hoek van 't Hoge en de Smidsstraat de familie Oelen. Oelen was loodgieter en had ook een winkeltje waar huishoudelijke artikelen werden verkocht, zoals petroleumtoestellen en dergelijke. Ze hadden geen kinderen.

De familie Klinkhamer woonde bij hen in en zou de zaak overnemen, maar dat ging uiteindelijk toch weer niet door. Zij vertrokken naar Limburg.

Later heeft Jan Wiltink de zaak overgenomen.

Dan gaan we de Smidsstraat in.

Naast Oelen stond de Uloschool, de oude christelijke school. Dit gebouw was in gebruik als gymnastiekgebouw, waar Sparta zijn onderkomen had.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd een lokaal gebruikt als distributieruimte. Hier moesten we de bonnen voor levensmiddelen halen. Iedere Nederlander had een stamkaart, waarop bonnen werden verstrekt. In de oorlog is er door de ondergrondse een overval gepleegd op dit kantoor. Er is toen een behoorlijk aantal bonkaarten buitgemaakt. Zij deelden deze kaarten uit aan mensen die ondergedoken zaten.

Later is dit pand verbouwd tot huurwoningen. Het pand heeft dezelfde vorm behouden.

Naast de school woonde de familie Blauwboer. Hij was kunstschilder. Van deze familie is verder niet veel bekend. Het volgende pand werd bewoond door de familie Wissels. Hij was bakkersknecht bij bakker Hoornenborg. Ze hadden een dochter en twee zoons.



Oude Ulo-school aan de Smidsstraat.

Aan het eind van de Smidsstraat woonde Pardijs. Deze had een café en handel in muziekinstrumenten. In zijn jonge jaren was hij metselaar, maar wij hebben hem niet anders gekend dan als caféhouder. Zijn dochter Bep begon daar in een kamer een dameskapperszaak. Later trouwde zij met Gert Heersink, die een afdeling voor heren begon.

Terug naar 't Hoge, want aan de overkant van de Smidsstraat stonden toen nog geen woningen. Dat was allemaal tuingrond.

Op de andere hoek van de Smidsstraat woonde de familie Elzinga. Hij was machinist/stoker op de trein. Het gezin bestond uit vader, moeder, Janus, Hans en Anna. Janus werkte bij Fa. Woltering. Later woonde mevrouw Elzinga daar alleen met een zoon.

We probeerden in de winter, als er sneeuw lag, met verschillende andere jongens wel eens een sneeuwbal bij haar in de schoorsteen te gooien, wat maar een enkele keer lukte. Dan kwam mevrouw Elzinga naar buiten, want de bal viel rechtstreeks in haar fornuis, wat nogal wat stoom veroorzaakte.

Naast Elzinga woonde de familie Lijftogt, met zonen Jan en Marinus en een halfbroer Berend Vreeman. Ap Vreeman was wat ouder en getrouwd, maar de naam van zijn echtgenote weet ik niet meer.

Mevrouw Lijftogt is later verhuisd naar de overkant op 't Hoge, en kwam te wonen naast het pand van Woltering.

Nu zijn we dus weer op 't Hoge.

In het volgende pand woonde de familie Hondeveld. Hij was kleermaker en ze hadden een winkel in manufacturen. Echt een karakteristiek pand en dito bewoners. Ze hadden een zoon, Johan, die had als bijnaam 'Kaatje Hondeveld'.



Het pand van kleermaker Hondeveld.

Wat ik me nog kan herinneren, is dat hij onderofficier was bij de landmacht. Dat was voor de oorlog.

Het volgende pand was de Nutskleuterschool, met erachter een woning, waar de familie Harmsen woonde. Hij was conciërge van de school en het Nutsgebouw in het dorp. Ook de schoonfamilie Ten Pas, woonde bij hen in. Ten Pas trouwde met Dina Harmsen. Ze kregen een hele rij kinderen, o.a. een tweeling. Zij kon prachtig breien, o.a. rokjes, jurkjes, truien, etc.

Tussen de kleuterschool en het volgende pand was tuingrond van de familie Albers. De helft

van de grond was verpacht aan W. Nieuwenhuis. Die verbouwde er aardappelen, haver, knollen, e.d. Er was ook nog een wandelpad naar de Zutphenseweg.

Dan, op de hoek van de Schoolstraat, stond de woning van de hoofdonderwijzer van de school op 't Hoge. Daar woonde de familie Rouwenhorst. Hij was het hoofd van de school en genoot veel ontzag bij ouders en leerlingen van de school. Zijn vrouw was erg vriendelijk. Tijdens de bevrijding van Vorden, op 1 april 1945, is dhr. Rouwenhorst nog in een eenmangat gevallen en heeft daarbij een been gebroken. Later (ca. 1946/1947) volgde meester Ligtenberg hem op. Zijn vrouw gaf Franse les aan kinderen die 'door gingen leren'.

We zijn nu in de Schoolstraat. In de eerste woning naast de hoofdonderwijzerswoning, woonde de familie Radstake. Hij was onderwijzer aan de school 't Hoge. Ze hadden twee zoons: Fredie en Henk en een dochter, Martie.

De volgende woning werd bewoond door de familie Fokkens en aan het begin van de oorlog woonde er de familie Van Arnhem. Deze familie is na een paar jaar weer vertrokken en toen werd het huis bewoond door de familie Somsen. Hij werkte als verkoper bij de fa. Visser. Verder was er geen bebouwing meer aan de rechterzijde van de straat. De grond behoorde aan dokter Lulofs, die om de hoek aan de Zutphenseweg woonde, waar hij ook zijn praktijk (Zeldenrust) had.

Aan de linkerzijde van de straat stond het huis van de familie Kranenbarg, een gepensioneerd echtpaar. Hij werkte bij de PTT en stempelde post op de treinen die door Nederland de post vervoerden. Het was een gezellig, al wat ouder echtpaar. We luisterden graag naar hun verhalen. Ze zijn enige jaren na de oorlog overleden.



Nuts-kleuterschool, met links het woonhuis van concierge Harmsen.

Naast Kranenbarg woonde de familie Haverkamp, ook een stel aardige mensen. Ze hadden twee zonen en twee dochters. Hij werkte als kantonnier bij Rijkswaterstaat en had het beheer over de weg vanaf Hotel De Kap, bij Warnsveld, tot Kasteel Ruurlo. Dit was een mooie baan in de zomer, maar in de winter was het vaak zwaar, vooral als er veel sneeuw viel, zoals in de oorlogswinters.

Dan komen we bij aannemer Harmsen. Het echtpaar had drie zonen, Geurt, Herman en Wim. Vader Harmsen werkte als timmerman-aannemer in Vorden en omgeving. In de oorlog was hij actief met hulp in levensonderhoud van mensen (o.a. hout voor verwarming en zo nodig, eten). Ook schilderde hij (in de oorlog) een grote W op de zijkant van de school.

Weer terug naar 't Hoge.

Links naast de school woonde de familie Bloemendaal. Wat de heer Bloemendaal als werk had, weet ik niet. Hun zoon Henk werkte in de buitendienst bij de Gemeente.

Naast de Bloemendaals staat een dubbele woning. Rechts woonde de familie Wonnink. Wonnink werkte in de buitendienst van de Gemeente en was bij de brandweer. Ze hadden twee zonen en een dochter.

Dan links het gezin Hilferink met twee zonen en twee dochters (Harrie, Jan, Marietje? en Alike). Hij werkte bij de Havo-borstelfabriek en daarvoor bij Poesse-vleeswarenfabriek.

Het daaropvolgende pand was van Teunes van der Lee en zijn vrouw Betsie. Een echtpaar zonder kinderen. Ze hadden een voor die tijd karakteristiek kruidenierswinkelkje.

Tussen Hilferink en Van der Lee was geen bebouwing. Dit was in gebruik als landbouwgrond en eigendom van Hackfort.

Het volgende pand was de molen van Hackfort. Ernaast stond de molenaarswoning, waar de familie Gerritsen woonde. Ze hadden twee zonen (Jan en Herman) en een dochter (Annie). Ernaast was een klein gebouwtje waar het graan werd gemalen met behulp van een motor. Achter de woning stond en staat de windmolen, die in de oorlog werd opgeknapt en ook weer in gebruik genomen is.

Dan volgde weer een stuk bouwland en daarna een dubbele woning, rechts, bewoond door de familie Brouwer jr. Zij hadden een dochter, Truus. Reinard Brouwer was timmerman en werkte in de onderhoudsdienst bij de Empo. Mevrouw Brouwer (Dina) hield de kantoren, etc. schoon. Links woonde de familie Brouwer sr.

Daarnaast woonde de familie Wullink. Hij was metselaar en had een bedrijf samen met zijn broer, die eveneens metselaar was. Die woonde aan de Almenseweg. De familie Wullink had twee zonen (Gerrit en Arie) en twee dochters (Annie en Nolda).

Aan de overzijde keren we terug, richting de Raadhuisstraat.



Het boerderijtje waar de familie Pardijs woonde (nu bij de rotonde)

Op het boerderijtje een eindje van de weg woonde de familie Pardijs. Het pand hoort bij Hackfort. Ze hadden twee zonen (Bertus en Henk) en een dochter (Ans). Pardijs werkte als arbeider en als opperman bij aannemersbedrijf Wullink.

De familie Te Hennepe (Johan en zijn vrouw Trui) met hun gezin woonde in het volgende huis. Hij was metselaar/aannemer van beroep. Ze hadden geloof ik drie zoons en twee dochters. De hele familie is medio jaren 50 naar Canada vertrokken.

In het volgende huis aan de weg woonde de familie Wonnink. Hij was landbouwer. Ze hadden een dochter (Riek). Zij was getrouwd met Derk Beck en trok bij vader en moeder in.

Na een stuk bouwland stond de woning van het echtpaar Van der Lee. Zij waren familie van de kruidenier. Ze waren kinderloos. Later heeft daar nog een tijdje de familie Hoek gewoond. Een dochter met haar zootje woonde er bij in.

Ernaast stond een dubbel pand. Rechts woonde de familie Harmsen. Ze hadden vier zonen en een dochter. De vader werkte bij de Enka te Wageningen. Het linker gedeelte werd bewoond door de familie Ten Arve. Ze hadden, als ik het goed heb, twee dochters en een zoon. Ten Arve werkte bij leerlooierij Albers.

Daarnaast woonde de familie Krauts. Hij werkte als borstelmaker bij Borstelfabriek Haverkamp. Ze hadden een zoon en drie dochters.

Daarnaast stond een dubbele woning met rechts als bewoners, eerst vrouw Heuvelman en later Barre Wentink met (Hentjen Lebbink?).

Links woonde de familie Lauckhart. Die hadden twee zonen, Harry en Joop en een dochter, Henny. De vader werkte bij de rijwielfabriek Empo. Vader en beide zonen waren muzikaal en speelden bij muziekvereniging Condordia.

In het volgende huis woonde de familie Van Spronzen. Dat waren toen al oude mensen. Ze hadden in ieder geval twee dochters, waarvan een dochter met Siemerink, de horlogemaker getrouwd was.

Het daarop volgende perceel grond was van Haverkamp, de borstelfabrikant. Hier is kort na de oorlog een dubbele woning gebouwd voor personeel van Haverkamp-Borstelfabriek.

Vervolgens komen we bij De Rusthoeve, een vrij fors pand, waar oude mensen woonden die vrijwel geen familie hadden. De beheerder daarvan was de familie Van Ark en later de familie Hilferink. Hilferink had tevens een kruidenierswinkel in dit pand. Het geheel stond onder beheer van de Hervormde Diaconie.

Achter dit pand stond in een schuur de lijkwagen van de Diaconie. Dit was een zwarte koets, die werd getrokken door een paar paarden. Ook de tuigen en kleden werden in die schuur bewaard. Gosselink (expediteur) reed meestal de koets. Als de koets gebruikt werd, kon je altijd zien of het een dure begrafenis was, want dan hadden de paarden pluimen op de hoofden en waren de lantaarns op de koets aan.

Aan de linkerkant van dit pand woonde de familie Van Heerde. Ze hadden een schildersbedrijf. Van Heerde zelf is vrij jong overleden. Zijn vrouw met de kinderen hebben daar nog vele jaren gewoond. Later is de woning bij De Rusthoeve gevoegd. Vroeger zei men 'Armenhuis'.

In het volgende huis woonde familie Keizer. Hij werkte bij Albers, veevoederhandel aan de Nieuwstad. Ze hadden een dochter Dineke, die later getrouwd is met Slagman.

Dan volgt de familie Kettelerij. Hij werkte in de buitendienst van de Gemeente. Deze familie had vijf jongens.

In het volgende huis woonde de familie Lebbink. Ze hadden een dochter die met Frans Lebbink trouwde.

Frans Lebbink was naaimachinerenreparateur. Hij ging 's morgens vroeg op de fiets en met zijn gereedschap op stap, de hele Achterhoek door.

Hij had een leuke hobby, namelijk gedichten schrijven, onder andere de dichtbundel HARFSBLUUI, onder het pseudoniem Max Holt.

Dan komen we bij de familie Weustenenk (Herman en Dora), met hun schildersbedrijf. Ze hadden twee kinderen, Henk en Diny. Achter hun huis was de werkplaats en een oude schuur. In de winkel van het pand had Derk Jansen, een broer van Dora, een slagerij. Hij slachte zijn varkens in het voorste gedeelte van de schuur. Er werden ook vleesproducten geproduceerd, zoals worst, balkenbrij, enz. Jongelui stonden vaak te kijken en te wachten tot ze een stukje worst kregen.

Links naast Weustenenk woonde de familie Hogendoorn. Vader Hogendoorn werkte als boekhouder bij De Gems. Ze hadden twee zonen en twee dochters: Gerrit, Reina, Jaap en Aafje. De laatste twee waren een tweeling.

Daarnaast woonde de familie Ten Broeke, waarvan de vader bij de firma Wesselink Bouwmaterialenhandel, in Zutphen, werkte. De laatste jaren was de heer Ten Broeke procuratiehouder. De familie had een zoon (Dick) en twee dochters.

In de volgende panden had de firma Woltering haar transportbedrijf. Woltering woonde aan de rechter kant van het pand. In de oorlog ging het vervoer met paard en wagen. Na de oorlog werd er gereden met legerwagens van de Canadezen. Die had hij kunnen kopen op legerdumps. Woltering vervoerde vee naar verschillende markten.

Later ging men ook vlees en dergelijke vervoeren met koelwagens, vooral naar het buitenland, o.a. naar Frankrijk en Italië.

Links woonde de familie Harmsen (hij was schilder). Na de oorlog fungeerde hij als Sinterklaas voor de buurtvereniging.

Het volgende pand werd bewoond door de familie Van Thuijl. Hij was beroepsmilitair.

Daarnaast, in hetzelfde pand, woonden tante Hentje en ome Gert Wesselink.

Na hun dood kwam de familie Lijftogt er wonen. Dit was een gezin met vier kinderen: Ap en Berend, van Vreeman, Marinus en Jan, van Lijftogt. Zij was weduwe en was hertrouwd met Lijftogt.



't Hoge: Sinterklaasfeest

Links naast Lijftogt woonde de familie Boerstool (1937/1938), die een schildersbedrijf had (dit was voor de oorlog). Zij zijn later verhuisd naar de Kerkstraat.

Vervolgens hebben Anton Brandenburg en Mastenbroek (met drie kinderen: Arend, Ronny en Conny) er gewoond en omstreeks 1950 ging de familie Nieuwenhuis er wonen. Ze hadden een zoon en een dochter, Gerrit en Joke.

Het volgende huis werd, van 1935 tot ongeveer 1950 bewoond door de familie Nieuwenhuis. Daarna door de familie Bannink.

In het daarop volgende pand woonde de familie Romville. Het waren twee oude dames (voor zover we weten), Trui en Mies (een ervan was coupeuse).

In de oorlog maakte ze van oude kleren weer kinderkleding voor kinderen uit de buurt. Na hen woonde er de familie Wolsink.

En dan kwam het pand met winkel van de familie Haverkamp. Ze hadden een snoepwinkel. De dames waren op een bepaald moment niet meer in staat de winkel op een goede wijze te beheren en zijn toen opgenomen geweest in het Groot Graffel. Er werd ons als kinderen altijd verteld: *dat is het huis van Dette Poep en Tonia en het spookt er*. In de oorlog was dit pand dichtgetimmerd. Als jongens hadden we daar graag (binnen) eens op ontdekkingstocht willen gaan.

Nu komen we bij het pand van de familie Ribbink. Vader, moeder en twee zonen (Gerrit en Tinus). Tinus werkte bij Groot Bramel, aan de Ruurloseweg en is daar tijdens een bombardement in de oorlog, op weg naar een schuilkelder, om het leven gekomen. De heer Ribbink sr. werkte bij de Coöp. Zuivelfabriek. Mevrouw Ribbink is later weer getrouwd met Harmelink. Zoon Gerrit is getrouwd met Toos Bosch.

Dan komen we bij de familie Seesink, loonwerkersbedrijf. Hij verrichte in de oorlog maai- en dorswerkzaamheden. Hij ging met een tractor en een dorsmolen van de ene naar de andere boer om graan te dorsen. Ze hadden twee dochters: Sina en Jopie en twee zoons: Bennie en Wim.

Links naast Seesink woonde de familie Schieven, en later Brinks. Ze hadden een kruidenierswinkel, zoals er in die tijd veel waren. Supermarkten waren er nog niet. In iedere wijk was wel een winkel in een of andere branche.

Ook kon je er rentezegels kopen. Dit waren zegels van 60 cent. Een werknemer die bij een ondernemer in dienst was, had een rentekaart. Die werd uitgegeven door de Raad van Arbeid. De werkgever was verplicht iedere week een rentezegel te verstrekken. Als de kaart vol was, werd die opgestuurd naar de Raad van Arbeid. Dit was een soort pensioenopbouw, dat werd uitbetaald als het 65^e jaar werd bereikt. Er zijn nog mensen die er van trekken.

Later is deze kruidenierswinkel overgenomen door de familie Hilferink, die op De Rusthoeve woonde. Dat pand bestaat nog en is enkele jaren magazijn van de firma Van der Wal geweest, maar staat nu leeg.

Hiernaast, in het zelfde pand, aan de linker kant, woonde familie Meijerman.

Op de hoek van 't Hoge en de Raadhuisstraat woonde de familie Mellink. Deze familie bestond uit vijf mannen en een vrouw. Het waren wat oudere mensen.

Willem Mellink was getrouwd met Stien. Haar man was voor de oorlog al overleden. Ze hadden een zoon, die in de oorlog ondergedoken is geweest, om niet door de Duitsers opgepakt te worden. Toen de oorlog voorbij was, kwam Mellink jr. weer thuis. Na een tijdje werd hij ziek en is hij overleden. Dit was een enorme slag voor de Mellinks, te meer omdat hij de enige nakomeling was.

Het huis op de hoek werd nog steeds bewoond door de weduwe. Daar woonde bij in, Jan Mellink. Hij was architect en hij was in die tijd de enige die in de omgeving boerderijen bouwde. Hij was tevens Gemeentearchitect, voor die tijd een invloedrijk persoon.

Ook woonde Frits Mellink, de timmerman, bij haar in.

Deze familie Mellink bezat een groot aantal huizen en landerijen in en om Vorden.

In de oorlog hebben ze een kist, met daarin munten en papiergeld verstoppt, begraven in een kuil in een schuur achter het huis. Toen de oorlog voorbij was, hebben ze alles afgezocht, maar niets kunnen vinden. Later toen de heer Schoolderman de schuur liet slopen, om zijn winkel te vergroten, kwam de kist tevoorschijn en alles zat er nog in. Alleen de munten hadden nog waarde, het papiergeld was waardeloos geworden na de geldzuivering van minister Liefink. De familie Mellink kon zich verder financieel wel redden, ook al was de verstoppte buit waardeloos geworden.

Na het einde van de oorlog werd er een buurtvereniging opgericht. Deze heeft jaren bestaan en was dus van de hierboven beschreven straten.

De eerste jaren was Harmsen, de timmerman, voorzitter. Jaarlijks werd er een uitje gepland en een sinterklaasfeest georganiseerd.

Na een jaar of acht verwaterde dat en is de vereniging een stille dood gestorven.

Naschrift

Deze beschrijving is nog met hulp van Joke Buunk-Nieuwenhuis en anderen gecontroleerd en waar nodig aangepast door Riek Strang-Oonk.

Samen Sterk!!!!



Dagje uit met de buurtvereniging op 't Hoge

HET LUU(D)BUSKEN

HENNIE REINDSEN

Umdat wille gin hond hebt, mag ik mienzelf iedere dag een half uurken uutlaoten. Van de dokter mot't en van mien vrouw mag't. Ik kuier dan vanaf Hoetinkhof 53, via een binnenpaedjen, naor de Berend van Hackfortweg, dan richting Brinkerhof en nog een klein stuksken van 't Hoge naor de Waterzuuving. Via een mooi klein paedjen passeer ik het 'Snoep-bruggetje', slao dan linksaf het pad in achter langs de bekke. Met een mooi uutzicht op onze iesbane volge ik de bekke tot vlak bie de Raodhuusstraote, lope achter um 'Klein Zwitserland' hen, richting De Wehme, um via de Pastorieweg/-laan 't kringetje rond te maken richting 't 'Snoep-bruggeske'. Langs de Zuuving voert de weg terug naor 't Hoge en dan weer naor huus. Minimaal duurt dit rondjen, zaos ik zei, een half uur. 't Lig d'r een betjen an wie'j onderweg tegenkomt. Heel völle mensen laot daor hun hundjen uut en völle van die luu liekt alle tied van de wereld te hebben. En met die laatsten raak ie dan wel's an de praot. Laatst werd ik an-ehollen deur Annie van Zandvoort. 't Was an het begin van het weggesken naor de Waterzuuving. Nao effen wat hen en weer gepraot, zeg zee tegen mien: *Wet ie wel hoe dit busken (niet verwarren met buksken; da's heel wat anders) hier heet?* Ik dachte: *Busken, waor is hier een busken? Daor*", zei Annie, *ie staot'r met ow rugge naor toe.* Ik wees naor die paar beume achter mien en zei: *Die bedoel ie? Völle bunt'r neet, maor 't is toch een busken,* zei Annie. Naogeteld stonden d'r wel 13 eiken, waarvan sommigen ook nog onherkenbaar waren in-epakt deur klimop. *Dit is 't Luubusken, vervolg'n Annie. Vrogger, as d'r iemand van de kante van Hackfort word'n begraven, mos'n, as de stoet 't dorp binnenkwam, op een bepaolde tied de kerkklokken word'n e-luud. Veur iedereen 't zelfde en niet te vrog, maor ok niet te late. Hoe regel ie zoiets zonder mobieltje of ander modern spul? Daor hadden ze 't volgende op e-vonden: d'r ging iemand boaven in de kerktoorne op de uutkiek zitten, met uutzicht op 't Hoge. As de stoet dan bie dit busken was (dat kon den uutkiek zien vanuut 't loek boven in de torenspits) reep 'e naor beneden: Luujen! Ze bunt bie 't busken.! En zo word'n keurig op tied de klokken e-luud um de overledene te begeleiden op weg naor kerke of kerkhof.* Zo zie'j maor weer: gao regelmaotig wandelen en ie heurt nog's wat! En as ie dit verhaaltjen wilt controleren op echtheid, loop op 't Hoge naor de ingang van het wegjen naor de Zuuving, gao met oew rugge tegen den eersten eike staon, kiek richting dorpskerk en ie zeet de torenspits in volle glorie veur oe. En a'j heel völle geluk hebt, zie'j koster Annemieke boaven uut 't loek tegen oe zwaaien.

Opmerkingen:

1. Tijdens dit schrijven bedacht ik mij dat Vorden meer invalswegen had dan alleen 't Hoge. Wellicht zijn er nog meer *luu-plekskes* in Vorden aan te wijzen. Laat het horen en we maken er een verhaaltje van.
2. Wanneer ik langs de Zuivering over het Snoepbruggetje links afsla, richting Raadhuisstraat, vind ik links van mij de beek en rechts een relatief hoge wal, tot wel 50 meter breed, die loopt vanaf de Zuivering tot vlak bij de Raadhuisstraat. Het niveauverschil met de beek is wel 2,5 meter of nog meer.

Vraag: Wie kan mij vertellen hoe die wal is ontstaan? Wellicht hebben we opnieuw een verhaaltje.

JACQUES BENOIT, EEN OPMERKELIJK KUNSTENAAR*

C.J. KLOK



Zelfportret Jacques Bayer, acryl op board.

In mijn artikel 'Vroegere beeldende kunstenaars in Vorden', in de *Vordense Kronyck* van april 2000, beschreef ik summier het leven en werk van de Vordense dichter-beeldend kunstenaar Jacques Benoit. Onderstaand kom ik uitgebreider op hem terug. Dit omdat ik opnieuw in hem geïnteresseerd raakte nadat ik enige tijd geleden toevallig een uitgebreide collectie beeldend werk van hem terugvond in een kringloopwinkel. Het betrof een twintigtal grafische werken op papier, met voornamelijk abstract karakter, alsook een tweetal olieverfschilderijen, waaronder een onmiskenbaar vroeg zelfportret. Mogelijk is dit werk afkomstig uit de nalatenschap van de weduwe van de kunstenaar. Hopelijk leidt dit artikel naar suggesties om de collectie een zinvolle bestemming te geven.

Jacques Benoit was het pseudoniem van Jacobus (Jacques) Joseph Maria Bayer (1901-1991) als literator en beeldend kunstenaar. Hij was een duidelijk artistiek dubbeltalent, wat bij kunstenaars niet vaak voorkomt. Voorbeelden van andere Nederlandse kunstenaars met meerdere talenten zijn Jan Wolkers (schrijver-schilder), Lucebert (dichter-schilder), Armando (schrijver-dichter-schilder-musicus) en Willem Frederik Hermans (schrijver-fotograaf). Jacques Benoit was vooral literator en genoot als zodanig landelijke bekendheid. Hij publiceerde meer dan twintig eigen dichtbundels en vertaalde daarnaast veel buitenlandse literatuur. Zijn beeldend werk kwam tijdens zijn lange leven meer op de tweede plaats. Dit werd vooral lokaal getoond, o.a. tijdens zijn 75^e, 80^e en 85^e verjaardag in de vroegere bibliotheek van Vorden.

Jacques Bayer werd op 25 december 1901 in Leiden geboren als eerste kind in het rooms-katholieke gezin van Leonardus Theodorus Bayer en Johanna Frederika de Keuning. Na hem volgden nog tien kinderen. Al vanaf jonge leeftijd hield hij van schrijven en vooral schilderen. In het laatste werd hij aangemoedigd door de Warmondse schilder Du Monceau, die hij regelmatig met zijn vader bezocht. Naast zijn artistieke aspiraties had hij al vroeg het verlangen priester te worden. Bayer bezocht de MULO in Leiden, waar zijn voorkeur uitging naar talen, geschiedenis en tekenen. Na de MULO ging hij naar het gymnasium Sint Antonius, in Megen bij Oss, voor een priesteropleiding. De leraar Nederlands op die school had een bepalende invloed op de literaire ontwikkeling van de jeugdige Bayer. Op 19-jarige leeftijd trad hij in het minderbroeders-franciscaner-klooster in Alverna, bij Wychen. Daarmee gaf Bayer zijn wens kunstenaar te worden voorlopig op. In het klooster



Zonder titel, o.i. inkt op papier.



Zonder titel, acryl op papier.

kreeg hij de naam Climacus, naar de heilige woestijnvader (kluizenaar in Arabische woestijn) Johannes Climacus. Over hem schreef Bayer later een korte biografie. In 1922 legde hij de kloostergeloften af, op 18 maart 1923 werd hij in de kloosterkerk van Weert tot priester gewijd.

Na de eerste jaren als geestelijke keerde echter zijn literaire belangstelling terug. In 1931 publiceerde hij onder het pseudoniem Jacques Benoit zijn eerste dichtbundel *DE GESLOTEN POORT*, bij uitgeverij Stols, in Maastricht. Een aantal gedichten uit deze bundel waren eerder verschenen in het tijdschrift *DE NIEUWE EEUW*. De keuze van zijn pseudoniem verklaarde Bayer later vanuit zijn overtuiging als Jacob (zijn eerste voornaam) gezegend te zijn; ook in zijn lievelingstaal Frans betekent *benoit*: gezegend. *DE GESLOTEN POORT* werd als debuut door de critici goed ontvangen. Benoits talent als dichter was hiermee in de literaire wereld ontdekt. In 1937 verscheen zijn tweede dichtbundel *UITTOCHT*, in 1943 gevolgd door *EX CORDE*. Deze laatste bundel werd als enige na de Tweede Wereldoorlog herdrukt. Hierin werd ook het in de oorlog illegaal verschenen gedicht 'Kerstmis 1944', opgenomen.

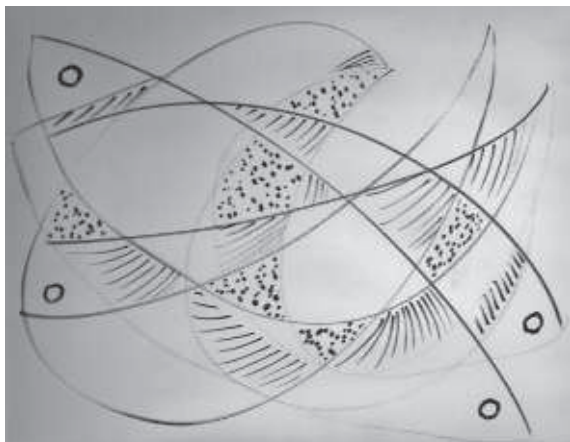
Als prozaschrijver was Bayer in 1927 al gedebuteerd met de vertaling 'De drievoudige wijsheid van Vader Wang', oorspronkelijk in het Frans geschreven door Henri Ghéon. Ook dit werk werd lovend ontvangen.

In 1928 en 1929 werkte Climacus Bayer op de redactie van verschillende katholieke bladen zoals de *Gewijde Rede*, *De Kloosterling*, *St. Franciscus* en *St. Anthonis*. Dit werk lag hem echter minder; zijn creativiteit liet zich niet dwingen door de deadlines voor de verschijning van de bladen.

In 1930 werd Bayer benoemd tot leraar in Sittard. Drie jaar later werd hij overgeplaatst naar het Sint Willibrordcollege in Katwijk. Hij gaf les in verschillende vakken, het liefst



Zonder titel, o.i. inkt op papier.



Zonder titel, viltstift op papier.

Nederlands. Dat zijn lessen uitblonken mag afgeleid worden uit het feit dat een aantal oud-leerlingen vele jaren contact met hem onderhield. Naast het lesgeven publiceerde Bayer talloze gedichten, essays en recensies in tal van Nederlandse kranten, tijdschriften en weekbladen, meestal over literaire, theologische en maatschappelijke onderwerpen. Toen in mei 1944 het Willibrordcollege door de Duitsers in beslag werd genomen ter verdediging (de *Atlantikwall*) tegen een eventuele invasie vanaf zee door de geallieerden, vertrok Bayer naar Leiden, zijn geboortestad. Daar nam hij het initiatief tot oprichting van een 'Open Deur' in die stad, dit in navolging van een voorbeeld in Amsterdam. In een pand aan het Rapenburg ontstond een centrum voor 'andersdenkenden', die belangstelling hadden voor het katholicisme en daar terecht konden voor informatie en discussie. Bayer werd directeur van de Stichting 'Verbum Dei' die het initiatief inhoud gaf. Hij werd echter korte tijd later ontslagen door bisschop Joannes Huibers van het bisdom Haarlem. Dit omdat hij in het TIJDSCHRIFT VOOR BOEKENVRIENDEN, van december 1943 een positieve recensie had geschreven over het boek *IN HET VOETSPOR VAN SINT FRANCISCUS*, geschreven door Ernest Raymond. Het feit dat deze laatste niet katholiek was, kon geen genade vinden in de ogen van de bisschop, met tamelijk desastreuze gevolgen voor Bayer. Deze hoopte op rehabilitatie, die echter uitbleef. Bayer werd vervolgens aangesteld als geloofsverdediger in Drachten.

Het moet Bayer goed hebben gedaan dat de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde hem op 22 december 1944 benoemde tot lid. Dit erkende zijn literaire kwaliteiten. Hij kreeg vanaf toen een jaarlijks eregeld van de overheid.

In 1948 werd Bayer overgeplaatst van Drachten naar Haarlem, waar hij medewerker werd van een ook daar gestarte 'Open Deur'. Kennelijk was de bisschop van gedachten veranderd. In Haarlem ontmoette Bayer veel kunstenaars. Hij nam lessen in tekenen, schilderen, etsen en lithografie. Spoedig daarna exposeerde hij zijn beeldend werk, aanvankelijk in de Randstad, maar later ook in Zutphen, Lochem en Vorden.

Op zesenstigjarige leeftijd vroeg Bayer de bisschop om ontheffing van zijn priesterambt. Zijn verzoek werd gehonoreerd. Later dat jaar ontmoette hij pianopedagoge Wil Kreulen, met wie hij trouwde. Hun relatie gaf een keerpunt in Bayers leven en literaire werk. Het laatste kreeg meer inhoud, met minder woorden. In 1973 vertrok het echtpaar naar Vorden waar ze gingen wonen aan de Christinalaan. Daar kon Bayer zich in alle rust wijden aan het schrijven, schilderen, tekenen en verzamelen van grafiek.

Eind 1976 gaf hij thuis een receptie bij het verschijnen van een nieuwe dichtbundel, waarschijnlijk de verzamelbundel *NADER DAN MIJN HART*. De dan in Vorden woonachtige schrijver Rico Bulthuis (1911-2009) en de Exelse schrijver Jeroen Brouwers (1940), waren aanwezig op de receptie, zoals beschreven door laatste in zijn *KRONIEK VAN EEN KARAKTER* (deel 1, uitgeverij Hadewijch, Schoten, 1986). Hierin beschrijft Brouwers Vordens plan Zuid overigens als 'biefstukkenbuurt'.

Op zeventigjarige leeftijd schafte Bayer zich een degelpers, een drukpers volgens het hoogdrukprincipe, aan om zijn eigen dichtwerk te kunnen drukken. Hij deed dat onder de naam Mimosapers. Hij sloot zich aan bij de in 1975 opgerichte stichting voor amateur-drukkers en uitgevers Drukwerk in de Marge, om zich te bekwamen in het zelf drukken. Bayers degelpers kwam later in het bezit van de schilder-illustrator Wim Knotter (1929), die indertijd woonde aan de Bleuminkmaatweg in Vorden en later naar Frankrijk emigreerde (persoonlijke mededeling W.A.A. Bayer-Kreulen, 17-02-2000).

Bayer overleed op 12 september 1991, op bijna negentigjarige leeftijd, na een periode van afnemende gezondheid. De uitvaartdienst vond plaats op 18 september 1991, in de Christus Koning kerk, in Vorden. De dienst werd geleid door pastor Piet IJlst. Bayer werd gecremeerd in Dieren.

Postuum verscheen zijn laatste dichtbundel *REIKHALZEND*. Zijn beeldend werk werd eind 1991/begin 1992 voor het laatst getoond op een overzichtstentoonstelling met 50 werken, in de toenmalige bibliotheek van Vorden. Zijn weduwe, die zich altijd had ingespannen het werk van haar man te promoten, verhuisde later naar het zorgcentrum St. Elisabeth, in Zutphen.

*De meeste van bovenstaande gegevens zijn dankbaar ontleend aan een postuum verschenen levensbericht betreffende Jacobus Joseph Maria Bayer in het Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde, 1992, www.dbnl.org, van de hand van J. Opdam. Dit levensbericht bevat een volledig overzicht van alle literaire werk van Bayer. Opdam vermeldt dat hij na diens overlijden gebruik heeft gemaakt van het archief van Bayer. Of dit archief nog bestaat en zo ja, waar het zich dan bevindt, is onduidelijk.

KAMPHUIZEN

JAN HARENBERG

De boerderij Camphuysen, op het terrein waarop later het landhuis Kamphuizen zou verrijzen, behoorde oorspronkelijk tot de goederen van het kasteel Den Wildenborch, In 1757 werd Camphuysen, tesamen met De Bult en Olthuys verkocht aan de Zutphense stadsbouwmeester Gerrit Ravenschot. Verkoper was Willem Otto Frederik von Quadt genaamd Heyden en diens gemalin Anna gravin von Bylandt-Palsterkamp.

Gerrit Ravenschot, die ook nog het beroep van landmeter uitoefende, was gehuwd met de niet onbemiddelde Juliana Christina Hecking en daardoor zal hij in staat zijn geweest om hier en daar gronden ter belegging aan te kopen. Zo was hij in 1743 eigenaar geworden van diverse landerijen in de buurtschap Linde, waaruit het latere landgoed Kieftskamp is ontstaan. Gerrit kocht steeds meer aan, evenals zijn schoonzoon Johan Hendrik Brass, in 1758 gehuwd met zijn dochter Isabella Geertruid. Dit echtpaar erfde de bezittingen van Gerrit. Zij kregen slechts één zoon, Gerhard Diederik, die ongehuwd overleed, alsmede drie dochters. De oudste daarvan, Maria Juliana, trouwde in 1780 met de Almense predikant Nicolaas Gerhardus Spycker.

De goederen moeten aan hun nazaten gebleven zijn, want in 1848 werden ze verkocht door de erfgenamen van Anna Rensen, echtgenote van Mr. Ernst Ferdinand Florentinus Spyker, secretaris der stad Lochem. Camphuysen werd toen teruggekocht door de toenmalige eigenaar van Den Wildenborch, Jan Isaac Brants, echtgenoot van Catharina Zwanida Johanna Mathilda van Löben Sels. Hij overleed in 1901, zij in 1907.

In laatstgenoemd jaar werd het landgoed Den Wildenborch in percelen verkocht en viel in vele delen uit elkaar. Camphuysen werd gekocht door Otto Ernst Frederic Maria

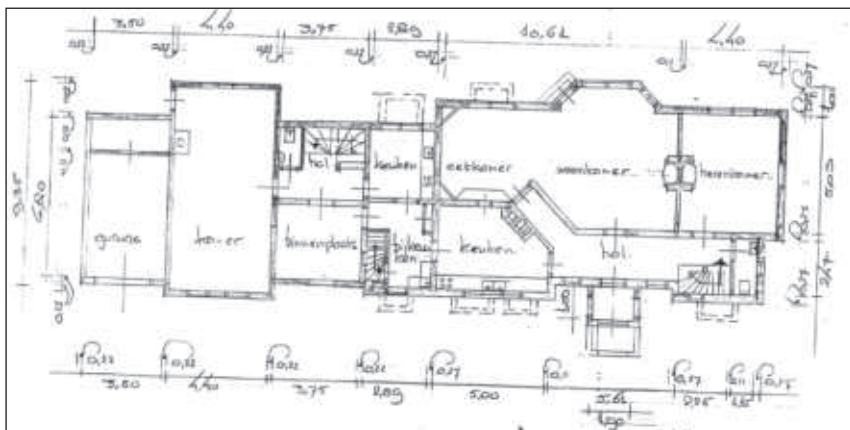


Kamphuizen, gezien vanaf de Wildenborchseweg



Ingangszijde van Kamphuisen

baron van Hövell tot Westerflier, gehuwd met Angèle Adrienne Adelaïde Marie Joseph barones de Heusch de la Zangrye. Op het moment van aankoop verkeerde Van Hövell al in financiële problemen maar mogelijk gingen door het grote aanbod verschillende percelen betrekkelijk goedkoop weg en hoopte hij met de aankoop van Camphuysen nog een goede winst te kunnen maken. Hij slaagde erin om een koper te vinden in Johannes Baptiste Crol, die het plan had een er een buiten op te bouwen maar om één of andere reden zag hij van dit plan af en in 1937 kocht hij de buitenplaats Het Waliën in Warken. Camphuysen verkocht hij aan Jonkheer G.G. Op ten Noort, die op dit goed in 1926 naar eigen ontwerp het huidige landhuis Kamphuisen liet bouwen. Elf jaar later, in 1937



Plattegrond van Kamphuisen. Uiterst links de garage met chauffeurswoning



De boerderij Camphuysen

verkocht hij zijn bezit ter grootte van ca. 32 hectare aan het echtpaar E. Cremers-jonkvrouwe Boreel. Diens zoon, E.J.J.B. Cremers, verkocht alles aan J. van Renselaar, vleeshandelaar uit Nunspeet, die het op speculatie kocht, want nog hetzelfde jaar verkocht hij Kamphuizen aan de heren Roukes en De Koning.

Verschillende delen werden toen apart verkocht en gingen in andere handen over. Bij de villa bleef zo'n 4,5 hectare over, zodat niet meer gesproken kan worden van een landgoed, hoogstens van een buitenhuis met grote tuin. Opmerkelijk is de boerderij, die overigens vroeger Veldkamp heette en in 1978 ingrijpend werd gerenoveerd, waarbij gelukkig de oude vorm werd gehandhaafd. Ook de voormalige tuinmanswoning aan de Wildenborchseweg werd afzonderlijk verkocht. Deze werd uitgebreid met een woongedeelte en aangeprezen als 'een klein landhuis'. Vanaf het moment van deze verkaveling kunnen we stellen

dat het landgoed Kamphuizen in feite niet meer bestaat.

Tenslotte kan nog worden vermeld dat Bouwonderneming Blom uit Eemnes het plan had om op Kamphuizen 22 landhuizen en 2 dienstwoningen te bouwen. Gelukkig besliste de Raad van State dat dit plan geen doorgang mocht vinden.



Situatieschets van het landgoed. Bij het woord "KAMPHUIZEN" de villa; schuin links daarvan de boerderij

VERENIGINGSNIEUWS

OUD VORDEN STADSWANDELING DEVENTER OP 4 OKTOBER 2014

Rond 2 uur troffen voor de stadswandeling 39 deelnemers elkaar bij de Wilhelminabrug waar de gids ons opwachtte en we begonnen aan een uitgebreide wandeling door het Deventer Bergkwartier en het stadscentrum. We genoten daarbij van heerlijk weer. Het bleek dat Henk van Baalen beschikt over een enorme kennis van en een vrijwel eindeloze serie anekdotes over de stad en haar bewoners. Hoezeer de gids verweven is met de bewoners bleek uit de vele enthousiaste begroetingen onderweg en door het borreltje dat hem door een serveerster op straat werd aangeboden! De rijke historie en de vele details die de gids daarover wist te vermelden zorgden er voor dat de wandeling van 2 uur voorbij vloog. De meeste deelnemers genoten ter afsluiting van een zeer bijzondere middag nog van een drankje op het terras van Café Floors. De foto's van de wandeling zijn op de website te vinden: <http://www.oudvorden.nl/index.php/fotogalerij/category/15-excursie-deventer-4-oktober-2014>
Thuisgekomen was er het bericht dat mevr. Sterteveld nog voor het begin van de wandeling zo ongelukkig gevallen was dat ze haar bovenarm had gebroken.

Wim Ruiterkamp

NIEUWS VAN ONZE COMMISSIES

Fotocommissie

De fotocommissie, nu bestaand uit Jan Berentsen, Gerrit Eskes, Gerard Hoftijzer, Wim Jansen, Henk Wiekart en Rinus Ilbrink, draait nu een aantal jaren in de nieuwe vorm en met veel succes. De laatste 2 jaren zijn er ca. 2500! interessante foto's ontvangen, gescand, van informatie voorzien en aan het fotoarchief op de website www.oudvorden.nl toegevoegd. Bovendien hebben we nu een collectie Ansichtkaarten om u tegen te zeggen: 2200 unieke kaarten! Er is bovendien nog veel werk in portefeuille dat momenteel in onderzoek is, qua verantwoorde, historische informatie. Qua samenstelling is de commissie gewijzigd: Helaas heeft Gerrie Rossel ons verlaten. Zij heeft veel bijgedragen aan het commissiewerk, waarvoor we haar hartelijk bedanken! In haar plaats hebben we een Vordenaar met zeer veel kennis van personen en zaken uit het Vordense "ingelijfd", nl. Henk Wiekart. Ook actief commissielid en ansichtkaartenspecialist Wim Jansen heeft te kennen gegeven binnenkort te willen stoppen. Daarom zoeken we een opvolger, die geïnteresseerd is in de Vordense historie. Wat handigheid op de computer en enige kennis van Excel is een duidelijke pré! Hebt u belangstelling? Neem dan contact op met Rinus Ilbrink, tel. 0575-552666, e-mail: rinus.ilbrink@gmail.com.

Natuurlijk zijn we voortdurend op zoek naar meer foto's. Hebt u zelf nog een album liggen, waar misschien interessante foto's in zijn opgenomen of zijn na overlijden van (groot)ouders foto's tevoorschijn gekomen? Laat het een commissielid weten, graag wil die dat eens bekijken! U kunt ook een mailtje sturen naar fotocommissie@oudvorden.nl. Vriendelijke groet, namens de fotocommissie, Rinus Ilbrink (voorzitter)

BOERDERIJEN-COMMISSIE

Een kleine groep enthousiaste leden blijft bezig de geschiedenis na te gaan van steeds

meer Vordense boerderijen en deze op de website van Oud Vorden te plaatsen. Deze informatie wordt aangevuld met zo mogelijk oude en ook nieuwe foto's. Nadruk ligt op bewoners en eigenaren van de boerderij gedurende de periode voor 1940. Het gebied Hackfort begint nu al aardig gestalte te krijgen. Het is bijna compleet te zien op onze web-site. Als u interesse heeft in dit soort onderzoek in een van de Vordense buitenwijken, neem dan contact met ons op via boerderijen@oudvorden.nl , of bel 's avonds met Han Bruggert via 0575-553025.

ARCHIEF-COMMISSIE

De zes leden van de archiefcommissie hebben weer de nodige tijd met het archiveren van de vele giften aan boeken, documenten en prenten in het archief doorgebracht. Nieuw dit jaar is de openstelling van ons archief op 1e dinsdag van de maand, van 14.00 uur tot 16.00 uur. We mogen ons verheugen op bezoek van diverse leden en niet-leden die, of wat kwamen brengen, of om informatie kwamen.

Van de kringloopwinkel De Werf, aan de Enkweg, hebben we niet alleen diverse boeken mogen ontvangen, maar ook een gift van € 400,00 voor aanschaf van een nieuwe computer. Die zal deze maand in gebruik worden genomen.

Van de vele giften mogen de volgende niet onvermeld blijven:

- Uit de nalatenschap van de heer Jaap van den Broek: zijn persoonlijke archief van Vorden, bestaande uit 34 ordners.
- Het schoolarchief van de Prinses Julianaschool in de Wildenborch
- Via Henk Holsbeeke: het archief van de Toneelvereniging
- Archief, Vordense afdeling van de Land- en Tuinbouw Organisatie LTO
- Een persoonlijk archief over Vorden, van de heer B. Bekman.
- Het doop-, trouw-, en begraafregister van 1634 tot 1790

Wij zijn alle gevers dankbaar hiervoor.

Namens de archief-commissie, Rob van Overbeeke

GENEALOGIECOMMISSIE

De Genealogiecommissie bestaat na het overlijden van Dik Borgman en het bedanken van Ineke Brink en Jan Oldenburg, uit Gerda Klein Geltink, Nelly Meijer, Henriëtte de Swart, Wim Jansen, Wim Ruiterkamp en Wim van Til.

De commissie heeft de plannen om de geschiedenis van leden van Vordense families in de periode 1800-1920 vast te leggen, nieuw leven ingeblazen met een oproep in Contact en de Stentor. Hierop zijn een aantal positieve reacties ontvangen en binnenkort zullen de eerste resultaten aan de website worden toegevoegd. De commissie wil voor haar activiteiten de hulp inroepen van de eigen bewoners voor familiegegevens, zoals (doop)namen, geboorte-, trouw- en overlijdensdata, maar bijvoorbeeld ook voor familiefoto's. Uiteraard kan men ook zelf deze gegevens op de computer verwerken.

De leden van de genealogiecommissie hebben een ruime ervaring en zijn van harte bereid hierbij behulpzaam te zijn, met het doel het resultaat ook voor anderen op de website zichtbaar te maken.

